

มัคคุเทศก์ไทยกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

กุสุมา สังข์เสน^{1*} และ วรวิทย์ จินดาพล¹

¹สาขาวิชานโยบายสาธารณะ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

*kusuma011@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการปรับตัวของมัคคุเทศก์ไทยในการเตรียมตัวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน รวมถึงผลกระทบจากประชาคมอาเซียนและโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการท่องเที่ยว เพราะเนื่องจากการเดินทางและการท่องเที่ยว ถือได้ว่าเป็นความสำคัญต่อเศรษฐกิจของโลกเป็นอย่างมาก มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางทั่วโลก ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ดังนั้น ผู้ที่ทำอาชีพเป็นมัคคุเทศก์จึงควรตระหนักถึงความสำคัญ โอกาส ความได้เปรียบ อุปสรรค ข้อจำกัด การเริ่มต้น แนวโน้มและการปรับตัวของมัคคุเทศก์ รวมทั้งในแง่กฎหมายที่เกี่ยวข้องเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

คำสำคัญ : มัคคุเทศก์, การท่องเที่ยว, ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

Thai tour guide in ASEAN Economic Community

Kusuma Sangsen^{1*} and Worawit Chindapol¹

¹Public Policy Department Faculty of Public Administration Suan Sunandha Rajabhat University

*kusuma011@gmail.com

Abstract

This academic article aims to make a suggestion and a guideline adaptation for preparing a Thai guide to ASEAN Economic Community including effects on the ASEAN Economic Community and globalization to Tourism as a result of traveling and tourism are very important to the world economy. Due to the number of Thai tourists and foreigner Thai guide needs to think highly of opportunities, advantage, obstacles, trend, flexibility, and including legal aspects in the ASEAN Economic Community.

Keywords: guide, tourism, ASEAN Economic Community

1. บทนำ

ประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อเร่งอนุรักษ์ ป่าไม้ และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติ และมีความมั่นคงด้านน้ำ รวมถึงภาคบริการส่งเสริมธุรกิจบริการอนาคตให้เป็นฐานรายได้ใหม่ โดยมุ่งสู่การเป็นศูนย์กลางการลงทุน และการบริการของภูมิภาคอาเซียน เช่น ศูนย์กลางการให้บริการสุขภาพของภูมิภาคอาเซียน เมืองหลวงแห่งการท่องเที่ยวและบริการอาเซียน ศูนย์กลางบริการทางการเงิน การศึกษานานาชาติ และบริการด้านโลจิสติกส์ เป็นต้น และเป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564 ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน เน้นให้เศรษฐกิจรายสาขา มีการเติบโตอย่างเข้มแข็ง ภาคการเกษตรเน้นเกษตรกรรมยั่งยืนและให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรม นิเวศการท่องเที่ยวสามารถทำรายได้และแข่งขันได้มากขึ้น

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอีกอุตสาหกรรมหนึ่ง ที่ต้องเปลี่ยนบทบาทจากเดิม โดยปรับระบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบเดิม ไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในด้านของการท่องเที่ยวได้ โดยเฉพาะในกระแสการพัฒนาของเทคโนโลยีที่ผลักดันให้ประเทศต้องก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศไทย 4.0 ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสอดคล้องกับนโยบาย “การสนับสนุนให้เกิดความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน” ของภาครัฐในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตความสามารถในการรองรับของทรัพยากรท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ เช่น สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน รวมถึงการรักษาเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ของชุมชน (ยวดี นรินทร์ตระกูล, 2549 หน้า 2) ผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจำเป็นต้องส่งเสริมรักษาวัฒนธรรม ประเพณี คุณค่า วิถีชีวิตท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และยังเป็น การส่งเสริมให้เกิดความหลากหลาย ทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน จากแผนพัฒนาดังกล่าว ได้ส่งผลให้เกิดกระแสการปรับตัวของหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงประเทศไทยและกระจายลงสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น ตามลำดับ

ดังนั้น อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับบุคคลสำคัญประเภทหนึ่งนั่นก็คือ มัคคุเทศก์ หรือผู้นำเที่ยวนั่นเอง หากบุคคลประเภทนี้ไม่นำนักท่องเที่ยวให้เข้าไปรู้จักหรือสัมผัสธุรกิจท่องเที่ยว ก็จะไม่สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างเต็มที่

ธุรกิจบางอย่างอาจต้องพึ่งพาอาศัยภาคีผู้เกี่ยวข้องโดยตรง บางประเภทอาศัยภาคีผู้เกี่ยวข้องในการช่วยประชาสัมพันธ์ธุรกิจ หรืออาศัยภาคีผู้เกี่ยวข้องทำหน้าที่คอยแนะนำธุรกิจตนเสมือนเป็นพนักงานคนหนึ่ง

ความสำคัญของมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์นั้นว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นความสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว ต่อสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ต่อนักท่องเที่ยว เป็นผู้ชี้แนะสิ่งอธิบายต่าง ๆ สร้างความเข้าใจอันดีให้เกิดขึ้นระหว่างนักท่องเที่ยว ตอบคำถามทุกอย่างที่นักท่องเที่ยวสงสัยอยากรู้ เป็นผู้เชื่อมโยงความเข้าใจอันดีให้เกิดขึ้นระหว่างนักท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวหรือสิ่งที่น่าสนใจ เป็นผู้คอยอธิบายเรื่องราวด้านโบราณสถาน สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี กิจกรรมวิถีชีวิตของผู้คนความสวยงามตามธรรมชาติ จุดที่น่าสนใจในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ตลอดจนมีหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและอำนวยความสะดวกในเส้นทางท่องเที่ยว ทั้งช่วยป้องกันดูแลแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ลุล่วงด้วยดี ต่อไปนี้จะกล่าวถึงความสำคัญของมัคคุเทศก์ที่มีต่อด้านต่าง ๆ ดังนี้

ความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อบริษัทนำเที่ยว

1. เป็นบุคคลที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการนำเที่ยว แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าแทนบริษัทนำเที่ยว
2. เป็นผู้รักษาผลประโยชน์ในด้านต่าง ๆ แทนบริษัทนำเที่ยว เช่น ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว
3. เป็นผู้ที่จะสร้างชื่อเสียง และคอยโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้กับบริษัทนำเที่ยวที่ตนสังกัดให้นักท่องเที่ยวทราบ
4. เป็นตัวแทนของบริษัทนำเที่ยว ในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับสถานประกอบการที่เกี่ยวข้อง
5. เป็นผู้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว โรงแรมที่พัก ร้านอาหาร ตลอดจนข้อมูลสถานที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
6. เป็นผู้มีส่วนสร้างชื่อเสียงและความเจริญของบริษัท

ความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อนักท่องเที่ยว

1. มัคคุเทศก์จะเป็นผู้อธิบายประวัติข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจ คอยตอบข้อซักถามจากนักท่องเที่ยว
2. นักท่องเที่ยวจะได้ประหยัดเวลาไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการศึกษาแหล่งท่องเที่ยว
3. มัคคุเทศก์เป็นผู้สร้างบรรยากาศเดินทางให้มีสีสัน คอยสร้างมุขเรียกรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ
4. นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวด้วยความปลอดภัยมากกว่าไม่มีผู้นำทาง
5. นักท่องเที่ยวจะลดความเสี่ยงจากความไม่รู้ไม่เข้าใจในการเดินทางท่องเที่ยว
6. มัคคุเทศก์จะเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในแทบทุก ๆ เรื่อง
7. มัคคุเทศก์ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวได้อย่างทั่วถึง ไม่ละเลยต่อสิ่งสำคัญที่ควรรู้ เป็นผู้คอยรักษาเวลาอันมีค่าของนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวตามโปรแกรมที่กำหนด จัดสรรเวลาการท่องเที่ยวแต่ละจุดได้อย่างเหมาะสม
8. มัคคุเทศก์จะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าแทนนักท่องเที่ยว

ความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว

1. มัคคุเทศก์ที่ดีจะเป็นผู้ที่ดูแลเอาใจใส่คุ้มครองอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทุก ๆ พื้นที่ที่นำเที่ยว
2. มัคคุเทศก์เปรียบเสมือนตัวแทนของแหล่งท่องเที่ยว ในการทำหน้าที่เป็นผู้นำเที่ยว เป็นผู้สร้างภาพพจน์ และสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวหรือกับคนในท้องถิ่น
3. แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งที่อยู่นอกเหนือความสนใจ เนื่องจากเข้าถึงได้ยากลำบากแต่มีความสวยงาม ก็ต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์จากผู้เป็นมัคคุเทศก์ด้วยเช่นกัน จึงจะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีค่าน่าสนใจ
4. แหล่งท่องเที่ยวจะพัฒนาขึ้นมาได้ส่วนหนึ่ง เกิดจากการร่วมใจให้ความคิดเห็นข้อเสนอแนะ โดยเฉพาะจากมัคคุเทศก์ ที่จะทราบถึงจุดอ่อน จุดแข็ง จุดด้อยต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี จากการนำนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมบ่อยครั้ง และได้นำข้อคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวมาบอกกล่าวต่อให้แหล่งท่องเที่ยวปรับปรุงให้พัฒนาการที่ดีขึ้น

ความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อประเทศชาติและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย

1. เป็นผู้ให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวสถานที่ที่น่าสนใจของประเทศ
2. มัคคุเทศก์นับว่าเป็นบุคคลที่เป็นตัวแทนของชาติเป็นบุคคล
3. มัคคุเทศก์นับเป็นบุคคลสำคัญที่คอยเชื่อมโยงให้บุคคลหรือธุรกิจต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ได้ขับเคลื่อนต่อไปอย่างเป็นระบบด้วยความเข้าใจอันดีจากการประสานโดยมัคคุเทศก์
4. มัคคุเทศก์ในฐานะผู้ที่เดินทางนำเที่ยวที่พบเห็นปัญหาด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ก็ควรที่จะทำตนให้เป็นประโยชน์ โดยการเสนอแนะข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของชาติผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นกรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือตำรวจท่องเที่ยว ฯลฯ

ความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

มัคคุเทศก์ในฐานะผู้นำเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวอยู่ในการดูแล นอกเหนือจากการที่จะนำพานักท่องเที่ยวไปยังแหล่งที่เที่ยวดังตามทีระบุในรายการแล้ว มัคคุเทศก์ยังต้องนำพานักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ อีกมากมาย เพื่อให้การท่องเที่ยวในครั้งนั้นสมบูรณ์ครบถ้วน นั่นคือ ต้องนำพานักท่องเที่ยวไปยังสถานที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก รวมถึงตลอดไปจนถึงบิมน้ำมนต์ พ้อคำแม่ยายที่อยู่ตามแหล่งท่องเที่ยวต่างก็ได้รับประโยชน์ และยินดีดีใจเป็นอย่างยิ่งที่มัคคุเทศก์นำลูกค้ามาให้ หากมีมัคคุเทศก์คอยช่วยเหลือประชาสัมพันธ์ให้ ถ้าหากไม่มีมัคคุเทศก์หลายธุรกิจคงดำเนินการต่อไปได้อย่างยากลำบาก เช่น ธุรกิจร้านอาหารหรือธุรกิจแหล่งเข้าชมที่เน้นรายการนำเที่ยวเสริมพิเศษ (Option Tour) ส่วนธุรกิจอื่น ๆ ก็ต้องช่วยเหลือตัวเองมากขึ้น หากปราศจากมัคคุเทศก์นำพานักท่องเที่ยวมาใช้บริการ จากที่กล่าวมาจึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า มัคคุเทศก์นับเป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนทำให้การค้าเงินธุรกิจทั้งหลายที่เกี่ยวข้อง สามารถดำรงกิจการได้อย่างก้าวหน้าต่อไป

โอกาสและความได้เปรียบของอาชีพมัคคุเทศก์

- ต่อไปนี้เป็นเหตุผลที่ทำให้คนทั่วไปอยากเข้ามาทำงานเป็นมัคคุเทศก์
1. เป็นอาชีพที่มีเกียรติเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของประเทศชาติ
 2. เป็นอาชีพที่ต้องปรับใช้ภาษาในการสื่อสารให้ท่านสนใจอยู่ตลอดเวลา
 3. เป็นอาชีพที่ได้ทำงานพร้อม ๆ กับการได้ท่องเที่ยวในโลกกว้าง
 4. เป็นอาชีพที่ได้พบปะผู้คนมากมายหลายอาชีพ หลายสังคม หลายชนชั้น มีเพื่อนทุกระดับชั้น
 5. เป็นอาชีพที่มีรายได้ที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้รายได้ไม่หยุดนิ่ง
 6. เป็นอาชีพที่ไม่มีการกำหนดวันเวลาทำงานตายตัว ไม่ต้องมาตอกบัตรทำงาน เวลาทำงานขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของตัวเอง
 7. เป็นอาชีพที่ได้รับอภินันทนาการจากสถานประกอบการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมากมาย
 8. ผู้ที่ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์สามารถมีงานประจำอื่น ๆ โดยอาจทำอาชีพมัคคุเทศก์เป็นอาชีพเสริมด้วยก็ได้
 9. เป็นอาชีพที่มีอิสระเสรี สามารถเลือกงานที่จะนำเที่ยวตามความสามารถที่ตนถนัด เป็นงานไม่เครียด
 10. เป็นอาชีพที่นับวันว่ายิ่งเป็นที่ต้องการของตลาดในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากขึ้น
 11. เป็นอาชีพที่ทำหายความสามารถ เพราะต้องทำหน้าที่ได้หลายอย่างในคราวเดียวกัน และต้องแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี
 12. มัคคุเทศก์เป็นผู้ทันต่อโลกทันต่อเหตุการณ์ไม่ตกข่าว ได้เรียนรู้ได้เห็นสิ่งใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลาจะทำให้เป็นคนที่ทันสมัย
 13. เป็นอาชีพที่สามารถนำเอาประสบการณ์การเดินทางมาเป็นใบเบิกทาง เพื่อนำไปสู่การเป็นเจ้าของสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยวได้ เช่น เจ้าของบริษัทนำเที่ยว เจ้าของร้านอาหาร เจ้าของธุรกิจที่พักแรม เป็นต้น
 14. เป็นอาชีพที่สงวนมีไว้สำหรับผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตทำมาหากิน ทำให้ชาวต่างชาติไม่สามารถมาประกอบอาชีพนี้ได้
 15. เป็นอาชีพที่ไม่ต้องมีเงินมาลงทุน การลงทุนที่สำคัญในอาชีพนี้คือ การลงทุนด้วยใจซึ่งต้องมีรักพร้อมที่จะให้บริการเป็นประการสำคัญ

อุปสรรคข้อจำกัดของวิชาชีพมัคคุเทศก์

1. กระบวนการควบคุมการผลิตมัคคุเทศก์ ยังไม่สามารถใช้งานได้เต็มศักยภาพ หรือผลิตออกมาแล้วก็ไม่ได้อาศัยมัคคุเทศก์หลายภาษาขาดแคลน หรือผลิตออกมาแล้ว มีผู้ที่สามารถทำหน้าที่นำเที่ยวได้จริงคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ได้ต่ำ โดยเฉพาะในส่วนภาคที่จบจากการเรียนปริญญาตรีสาขาด้านการท่องเที่ยว แต่หากจบจากการอบรมระยะสั้น ที่เป็นบุคคลภายนอกเข้ามาฝึกอบรมจะสามารถเข้าสู่วิชาชีพและปฏิบัติงานจริงได้

2. การแข่งขันอาชีพเสรีในอนาคตทำให้มัคคุเทศก์ต้องปรับตัว โดยเฉพาะ Inbund Guide
3. เป็นอาชีพที่ไม่มีเงินเดือนความมั่นคงจึงสูญหลายอาชีพไม่ได้
4. เป็นอาชีพที่ไม่มีเครดิต ไม่สามารถกู้ยืมแหล่งเงินทุนได้ เป็นอาชีพที่รัฐไม่ได้จัดสวัสดิการใด ๆ ให้
5. เป็นอาชีพที่ต้องมีความอดทนสูง สามารถรองรับและปรับอารมณ์ความรู้สึกของแขกที่หลากหลายได้
6. การรวมกลุ่มกันไม่เข้มแข็ง ไม่มีการตรวจสอบคุณภาพที่ดี ไม่มีสภาวิชาชีพเหมือนหลายวิชาชีพ เช่น หมอพยาบาล วิศวกร
7. เป็นการชีพที่ทำงานไม่เป็นเวลา อาชีพนี้จึงต้องหมั่นดูแลสุขภาพตนเอง และจัดสรรเวลาให้ครอบครัวได้อย่างลงตัว
8. เวลาทำงานส่วนใหญ่ของมัคคุเทศก์คือวันหยุดสำคัญที่คนทั่วไปใช้พักผ่อน
9. เนื่องจากเป็นอาชีพที่ต้องเริ่มทำงานประจำวันก่อนแขกตื่น และสิ้นสุดเมื่อหลังแขกเข้าที่พัก
10. เป็นอาชีพที่ต้องแก้ปัญหาหน้างานตลอดเวลา ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จึงมักเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นปัจจุบันทันด่วน

การเริ่มต้นวิชาชีพมัคคุเทศก์

ปัจจุบันอาชีพมัคคุเทศก์ได้รับความนิยม เนื่องจากเป็นอาชีพที่ได้รับโอกาสในชีวิตมากมาย คนที่จะเข้ามาประกอบอาชีพนี้ได้มีที่มาจาก 2 ทางหลัก ได้แก่ (1) เรียนในระดับปริญญาตรีเกี่ยวกับสาขาการท่องเที่ยวหรือมัคคุเทศก์แล้วมาขอเทียบรายวิชา กับทางการท่องเที่ยว และ (2) เข้ารับการอบรมกับทางมหาวิทยาลัยฯ ที่เปิดอบรม โดยมหาวิทยาลัยนั้นต้องได้รับการเห็นชอบในการเปิดอบรมจากกรมการท่องเที่ยวเสียก่อน

การเป็นมัคคุเทศก์ จึงควรเริ่มจากชีวิตการทำงานที่ใกล้เคียงกับสภาพในการทำงานมากที่สุด อาจเริ่มจากการเป็นพนักงานในบริษัทนำเที่ยวทำหน้าที่รับส่งนักท่องเที่ยวสนทนกันไปยังจุดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโรงแรมหรือแหล่งท่องเที่ยว หรือเริ่มจากการทำหน้าที่สตาฟผู้ช่วยมัคคุเทศก์ทำงานบริการทั่วไป ซึ่งไม่แนะนำให้มัคคุเทศก์จบใหม่ผ่านการอบรม มาหมด ๆ ได้ขึ้นทำหน้าที่มัคคุเทศก์ในทันที โดยที่ยังขาดประสบการณ์ ยังขาดการขัดเกลาเรียนรู้ การป้องกันแก้ไขปัญหา เนื่องจากอาจพลาดพลั้งแล้วไม่สามารถควบคุมการทำงานที่ดีได้

แนวโน้มของอาชีพมัคคุเทศก์ในอนาคต

มัคคุเทศก์นับเป็นอาชีพหนึ่งที่มีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพราะมีโอกาสได้ใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวมากกว่าอาชีพอื่น ในอดีตผู้ที่จะมาเป็นมัคคุเทศก์ได้นั้น ไม่จำเป็นต้องมีคุณสมบัติอะไรมากมาย เพียงแต่สามารถพูดสื่อสารภาษาต่างประเทศได้เข้าใจก็สามารถเป็นมัคคุเทศก์ได้ แต่ปัจจุบันเพียงแค่การสื่อสารได้พอเข้าใจอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ มัคคุเทศก์ยังต้องมีคุณสมบัติ และต้องผ่านการทดสอบตามเกณฑ์ที่สถาบันการศึกษาที่เปิดอบรมร่วมกับกรมการท่องเที่ยวกำหนดไว้ อย่างไรก็ตามช่วง พ.ศ. 2542 (ค.ศ.1999) กระแสของการเปิดเสรีทางการค้าเริ่มเข้ามามีบทบาทอย่างน่าจับตาต่อวงการมัคคุเทศก์ไทย ในกรอบการค้าของอาเซียนจะมีการเปิดเสรีทางการค้าอย่างเต็มตัว ในราว ค.ศ. 2015 หรือ พ.ศ. 2558 หลังจากช่วงนี้ไม่นาน อาชีพมัคคุเทศก์จะได้รับผลกระทบโดยตรงอย่างเลี่ยงไม่ได้ มัคคุเทศก์ไทยอาจถูกชาวต่างชาติเข้ามาแย่งงานทำ ดังนั้นมัคคุเทศก์ไทยจึงควรเตรียมตนเตรียมความพร้อมฝึกฝนภาษาที่ 2 หรือ ภาษาที่ 3 ให้เก่ง เพื่อที่ได้แข่งขันกับมัคคุเทศก์ชาวต่างชาติได้

มุมมองหนึ่งผู้ที่ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์มักพูดถึงอยู่เสมอคือ คนที่ได้ไปประกอบวิชาชีพมัคคุเทศก์ไม่ค่อยได้ทำงานด้านนี้ โดยเฉพาะนักศึกษาจบใหม่ที่ได้บัตรมัคคุเทศก์ เนื่องจากไม่มีประสบการณ์ ไม่สู้งาน ไม่มีความรู้ความสามารถดีพอ และคนที่ทำงานด้านนี้อยู่แต่กลับไม่มีโอกาสได้ไปประกอบวิชาชีพอย่างถูกต้อง อันเนื่องมาจากขาดโอกาสและการสนับสนุนที่ดี บางคนก็มองว่า

มักคุกเข่ายังเป็นอาชีพที่มีความไม่แน่นอน อันอาจเนื่องมาจากบริษัทนายหน้าเที่ยวมีมากขึ้น หรือมีนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวเอนมากขึ้น เพราะข้อมูลข่าวสารทางการท่องเที่ยวปัจจุบันมีความสะดวกอย่างมาก หรืออาจมาจากสาเหตุที่สำคัญคือ มีมัคคุเทศก์เถื่อนที่ไม่มีใบอนุญาตมาประกอบอาชีพแย่งงานมัคคุเทศก์ที่มีใบประกอบวิชาชีพถูกต้อง ประกอบกับทางการก็ขาดกำลังเจ้าหน้าที่ที่จะคอยสอดส่องดูแลอย่างทั่วถึง อีกทั้งบอลลูนมัคคุเทศก์เถื่อนมีน้อยเกินไป ก็ยิ่งทำให้มัคคุเทศก์เถื่อนที่ทำผิดกฎหมายเหล่านี้ยังคงสร้างปัญหาการแย่งงานจากมัคคุเทศก์ที่มีบัตรถูกต้องมาจนถึงปัจจุบัน

จากแนวโน้มปัญหาด้านมัคคุเทศก์ต่าง ๆ เป็นไปได้ว่า เพราะยังไม่มีระบบการจัดการหรือบอลลูนมัคคุเทศก์ที่เด็ดขาดชัดเจนให้เห็นเป็นตัวอย่าง ทำให้หลายคนมองว่ามัคคุเทศก์เป็นอาชีพที่ยังคงต้องชิงไหวชิงพริบ ต้องแย่งงานกันทำ แต่ในความเป็นจริงแล้วถ้าต่างคนต่างตั้งหน้าตั้งตาทำมาหากินอย่างถูกต้องในอาชีพของตนเอง โดยมีรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเอาใจจริงเอาใจลงในเรื่องดังกล่าว เชื่อได้ว่าปัญหาเรื่องต่าง ๆ ของมัคคุเทศก์ก็จะลดน้อยลง เมื่อนั้นมัคคุเทศก์ก็จะเป็นงานที่ผู้คนใฝ่ฝัน เป็นงานที่ต้องอาศัยความสามารถของตัวบุคคลอย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นอาชีพที่มีไว้สำหรับใครก็ได้ที่หาโอกาสอย่างฉาบฉวย โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง

ผลกระทบจากประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการท่องเที่ยวไทย

โลกาภิวัตน์และการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และสร้างผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย ดังนี้

1. การขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยว โลกาภิวัตน์จะทำให้เกิดการขยายตัวของนักท่องเที่ยวมากขึ้นเช่นเดียวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะนำไปสู่การลดข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายของนักท่องเที่ยว

2. การแข่งขันด้านการท่องเที่ยวรุนแรงขึ้น ถึงแม้ว่าประเทศไทยมีศักยภาพสูงในการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ดีประเทศไทยยังต้องแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะสิงคโปร์ที่พยายามใช้กลยุทธ์พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น มีความได้เปรียบจากความเป็นศูนย์กลางคมนาคมทางอากาศและทางน้ำ การเป็นศูนย์กลางการเงินในภูมิภาค

3. บริการท่องเที่ยวในภูมิภาคมีความเชื่อมโยงกันมากขึ้น การท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนมีแนวโน้มเชื่อมโยงกันมากขึ้น เนื่องจากประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีความร่วมมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในภูมิภาค โดยเฉพาะการลดข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวในภูมิภาค การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมเชื่อมโยงระหว่างประเทศ

4. วัตถุประสงค์และรูปแบบการท่องเที่ยวมีความหลากหลายมากขึ้น การเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลายมากขึ้น เนื่องจากการเปิดเสรีทำให้มีการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ทางธุรกิจมากขึ้น

5. การท่องเที่ยวส่วนบุคคลขยายตัวมากขึ้น การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้คนทั่วโลกเข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวมากขึ้น ประกอบกับเครือข่ายสังคม (Social network) ยังมีส่วนในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว มีการแบ่งปันข้อมูลจากประสบการณ์การเดินทางไปท่องเที่ยวในที่ต่าง ๆ

6. การพัฒนาและสร้างเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ การสร้างเส้นทางคมนาคมข้ามประเทศ ทำให้เกิดเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ เช่น โครงการพัฒนาเส้นทางรถไฟแพนเอเชียจำนวน 3 เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างนครคุนหมิงกับประเทศต่าง ๆ ในอาเซียน กล่าวคือ ผ่านเมียนมาร์ ลาว เวียดนาม และกัมพูชา เส้นทางรถไฟจะเชื่อมโยงกับเส้นทางรถไฟในประเทศไทย และเชื่อมโยงไปยังมาเลเซียและสิงคโปร์ หรือแนวพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจตามโครงการเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) ระเบียงเศรษฐกิจแนวเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) หรือระเบียงเศรษฐกิจแนวใต้ (Southern Economic Corridor) พื้นที่ตามแนวเส้นทางเหล่านี้จะได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณชายแดนมีโอกาสสูงที่จะได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่

7. การพัฒนามาตรฐานสากลของบริการท่องเที่ยวในภูมิภาคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้มีการกำหนดมาตรฐานกลาง การให้บริการการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่ออำนวยความสะดวกและให้ความคุ้มครองนักลงทุนต่างชาติเป็นหลักประกันและคุ้มครองสิทธิของนักท่องเที่ยวและผู้รับบริการ

แนวทางการปรับตัวของมัคคุเทศก์เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

จากผลกระทบดังกล่าวทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับภาคการท่องเที่ยว ต้องเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในบทความนี้จะเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการปรับตัวของมัคคุเทศก์ไทย ซึ่งควรเตรียมความพร้อมและปรับตัว ดังต่อไปนี้

1. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ผู้ประกอบการไทยจำนวนมากยังขาดความรู้และความตื่นตัวเกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เห็นได้จากผลการสำรวจของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยพบว่า ผู้ประกอบการขนาดกลาง และขนาดย่อม (SMEs) ร้อยละ 79.5 มีความรู้เกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนน้อยมาก

2. เรียนรู้จักเพื่อนบ้าน เนื่องจากการศึกษาไทยไม่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ประเทศเพื่อนบ้าน ประวัติศาสตร์ไทยที่เกี่ยวกับเพื่อนบ้าน มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเป็นชาตินิยม คนไทยจำนวนมากมีทัศนคติที่ไม่เป็นมิตรหรือดูหมิ่นประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้คนไทยไม่รู้จักประเทศเพื่อนบ้านและขาดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ของประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนอย่างแท้จริง

3. พัฒนามาตรฐานวิชาชีพและระบบฝึกอบรมมัคคุเทศก์ ปัจจุบันมัคคุเทศก์ไทยกำลังประสบปัญหาทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ แม้ว่าอาชีพมัคคุเทศก์ ยังไม่ได้เปิดเสรีในปี 2558 แต่อาเซียนมีการเจรจาเปิดเสรีในวิชาชีพต่าง ๆ เพิ่มขึ้น มัคคุเทศก์เป็นหนึ่งในตำแหน่งงานด้านการท่องเที่ยวที่อยู่ในกรอบการเจรจา สมาคมวิชาชีพมัคคุเทศก์จำเป็นต้องเร่งพัฒนามัคคุเทศก์ทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ เช่น การจัดตั้งสภาวิชาชีพมัคคุเทศก์ การสร้างมาตรฐานวิชาชีพมัคคุเทศก์ในประเทศไทย การสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา และสถาบันฝึกอบรมในการพัฒนาคุณภาพของบัณฑิต เป็นต้น

4. พัฒนาภาษาที่ 3 โลกภิวัตน์และประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความหลากหลายมากขึ้น ปัจจุบันนักท่องเที่ยวชาวจีน เกาหลี ญี่ปุ่น เข้ามาท่องเที่ยวในภูมิภาคมากขึ้น และมีปัญหาขาดแคลนมัคคุเทศก์บางภาษาแล้ว เช่น มัคคุเทศก์ภาษาจีน เป็นต้น ดังนั้น มัคคุเทศก์ไทยจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาที่ 3 นอกเหนือจากภาษาไทยและอังกฤษ ต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะภาษาที่ 3 หรือ ภาษาที่ 4 เพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่หลากหลายขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับภาพรวมประเทศ และสอดคล้องกับบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

5. พัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพสม่ำเสมอ มัคคุเทศก์ไทยควรกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้และพัฒนาศักยภาพของตน แสวงหาความรู้เพิ่มเติมและพัฒนาทักษะที่จำเป็นทันการเปลี่ยนแปลงเสมอ

6. พัฒนาความรู้และทักษะด้านการท่องเที่ยวเฉพาะด้าน ความหลากหลายของนักท่องเที่ยวและรูปแบบการท่องเที่ยว

ปัจจุบันอาชีพมัคคุเทศก์ได้รับการปกป้องจากกฎระเบียบของรัฐ แต่กระแสโลกภิวัตน์และประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน อาจทำให้ในอนาคตสาขาอาชีพนี้จะต้องเปิดเสรีมากขึ้น ผู้ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ที่ขาดความตระหนักและไม่เตรียมความพร้อมย่อมต้องเผชิญการแข่งขันที่รุนแรง ไม่สามารถแข่งขันกับมัคคุเทศก์ต่างชาติได้ ที่สำคัญยังพลาดโอกาสในการต้อนรับนักท่องเที่ยวจากประเทศเพื่อนบ้าน และไม่ได้รับโอกาสในการออกไปทำงานในต่างประเทศ ซึ่งถือเป็นการพลาดโอกาสทางอาชีพที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

ปัจจุบันมีกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีดังนี้

1. พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 (มาตรา 16, มาตรา 17 และ มาตรา 50)
2. พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 (มาตรา 16)
3. พระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551
4. พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 (มาตรา 12, มาตรา 34-39)
5. พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 (มาตรา 9, มาตรา 11, มาตรา 12, มาตรา 13 (1) และ (2), มาตรา 14 และมาตรา 15)
6. พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ. 2545

จะเห็นได้ว่าการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะมีผลโดยตรงต่อประเทศไทย โดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญ สิ่งที่เราต้องกลับมาคิดทบทวนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้นั้นแง่มุมทางกฎหมาย คือ การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวในประเทศไทยให้มีมาตรฐานสูงขึ้น ตลอดจนการคุ้มครองดูแลนักท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัย ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อการท่องเที่ยวในประเทศไทย

2. บทสรุป

ประชาคมอาเซียนก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือได้อย่างเสรี จึงให้ความสำคัญในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ให้มีความเจริญก้าวหน้าในระดับสากล ประกอบกับประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี โดยมีศูนย์กลาง การลงทุน และการบริการของภูมิภาคอาเซียน เช่น ศูนย์กลางการให้บริการสุขภาพของภูมิภาคอาเซียน เมืองหลวงแห่งการท่องเที่ยว และบริการอาเซียน ศูนย์กลางบริการทางการเงิน การศึกษานานาชาติ และบริการด้านโลจิสติกส์ เป็นต้น

สำหรับภาคเอกชนนับว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว และกรอบการค้าของอาเซียนจะมีการเปิดเสรีทางการค้าอย่างเต็มตัว ในราว ค.ศ. 2015 หรือ พ.ศ. 2558 ดังนั้น ภาคเอกชนไทยจะพัฒนาตนเองเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และรวมถึงการเปิดประชาคมอาเซียนจะมีผลกระทบโดยตรงด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในแง่ของกฎหมายจะต้องคิดทบทวน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวในประเทศไทย ให้มีมาตรฐานสูงขึ้น

3. เอกสารอ้างอิง (References)

ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก วันที่ 8 ตุลาคม 2561. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2563, จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/A/082/T_0001.PDF

บทวิเคราะห์โอกาสและผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมไทย จากการเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC). สืบค้นเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2563, จาก <http://www.medicaldevices.oic.go.th/Article.aspx?aid=2512>

ยุวดี นรินทร์ตระกูล. (2549). การท่องเที่ยวต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตความสามารถในการรองรับของทรัพยากรท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ เช่น สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน รวมถึงการรักษาเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ของชุมชน

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิชาชีพมัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว. สืบค้นเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2563, จาก http://www.elfhs.ssru.ac.th/chant_ouch_wa/pluginfile.php/438/black_hlml/cantent/2

มัทยา ศรีพนา. (2558). สถานการณ์ท่องเที่ยวไทย เมื่อก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558

พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2563, จาก <http://www.dip.go.th/fatu/กฎหมาย/การค้าและการบริการ>

พระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2551. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2563, จาก <http://www.asean-law.senale.go.th/law-detail>

พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2563, จาก <http://www.immigration.go.th/read>

พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2551. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2563, จาก <http://www.doe.go.th/download/download-by-pool-file>

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ. 2545. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2563, จาก <http://www.sme.go.th/upload/ca63-20-9999-update>